

گزارش

برنامه راهبردی ایفلا (۲۰۱۶-۲۰۲۱)

به بهانه ایفلا ۲۰۱۷: لهستان: ۲۸ مرداد - ۳ شهریور

هادی تقی پور اردشیری^۱

در ۱۹۲۶ در همایشی که به مناسبت پنجاهمین سالگرد انجمن کتابداران امریکا در آتلانتا و فیلادلفیا برپاشده بود، بذر ایجاد یک سازمان بین المللی کتابداری کاشته شد. سه ماه پیش از آن گاریل هانری^۲ در همایشی که در پراگ با حضور کتابداران تشکیل شده بود درخواست خود را مبنی بر ایجاد یک کمیته بین المللی که بیانگر فعالیت های تمامی انجمن های ملی کتابداری باشد مطرح کرد. سرانجام، در ۳۰ سپتامبر ۱۹۲۷، در جشن پنجاهمین سالگرد انجمن کتابداران بریتانیا که در شهر ادینبورگ در اسکاتلند برگزار شد این پیشنهاد جامه عمل پوشید. در این جشن، نمایندگان انجمن های کتابداری ۱۵ کشور شرکت داشتند که با همت آنها ایفلا به وجود آمد و اسحاق کالین^۳، کتابدار کتابخانه ملی سوئد، به عنوان نخستین رئیس ایفلا انتخاب شد.

اساسنامه ایفلا در ۱۹۲۹ در اولین کنگره جهانی کتابداری و کتابشناختی^۴ در رم تهیه شد. این سازمان جدید در واقع انجمنی متشکل از انجمن های کتابداری بود که تلاش می کرد تا سازمان اجلاس سالانه جهانی را پایه ریزی کند. ابتدا ایفلا اساساً محل ملاقات کتابداران مهم اروپایی و امریکایی بود و تا مدت ها نیز همین وضع ادامه داشت (دایره المعارف جهانی^۵،...، ۱۹۹۳).

اولین اجلاس ایفلا پس از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۷ در اسلو با کمک مالی بنیاد راکفلر با حضور ۵۲ نماینده از ۱۸ کشور برگزار شد که مهم ترین دستاورد آن امضای توافق همکاری بین ایفلا و یونسکو و پذیرفته شدن قالب بین المللی فهرست برگه ای بود.

طبق اساسنامه، که در سال ۱۹۷۶ در شهر لوزان به تصویب رسید، اهداف و

۱. کارشناس ارشد مترجمی زبان انگلیسی و پژوهشگر روابط بین الملل

hadi_ardeshiry@yahoo.fr

2. Gabriel Henry

3. Isak Collingn

4. World Congress of Librarianship and Bibliography

5. World Encyclopedia of Library and Information Services

وظایف ایفلا چنین بیان شده است:

- ارتقای تفاهم بین‌المللی، همکاری، گفت‌و شنود، پژوهش، و توسعه در همه زمینه‌های کتابداری از جمله کتابشناسی، خدمات اطلاع‌رسانی، آموزش کارکنان، و ایجاد تشکیلاتی که از طریق آن بتوان جنبه‌های بین‌المللی کتابداری را ارائه کرد.
- عهده‌دار شدن، حمایت کردن، و هماهنگ ساختن مطالعات و پژوهش‌ها؛ گردآوری، انتشار، و اشاعه اطلاعات مربوط به فعالیت‌های کتابداری؛ آموزش، سازماندهی، و برگزاری گردهمایی‌ها و همایش‌های تخصصی؛ همکاری با مؤسسات بین‌المللی در زمینه اطلاع‌رسانی، دبیزش، و آرشیوداری (دایره‌المعارف جهانی...، ۱۹۹۳).

در سال جاری (۲۰۱۷) این اجلاس در کشور لهستان و در شهر ورکلاف (۱۹ - ۲۵ آگوست) برگزار می‌شود. با توجه به اینکه ایفلا برنامه راهبردی خود را برای دوره پنج‌ساله ۲۰۱۶-۲۰۲۱ تدوین کرده است (برنامه راهبردی ایفلا، ۲۰۱۵) در گزارش حاضر تلاش شد تا خلاصه‌ای از نقشه راه این فدراسیون جهانی ارائه شود. ایفلا به منظور نظم‌دهی به فعالیت‌ها و برنامه‌های خود در قالب این برنامه مسیر حرکت خود را مشخص کرده و درصدد است در راستای اجرای آن به اهداف خود نائل شود.

چشم‌انداز

ایفلا ندای جهانی موثق جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی است که با دسترسی به اطلاعات، دانش، و فرهنگ زمینه‌های الهام‌بخشی و توانمندسازی این جامعه حرفه‌ای را در راستای حمایت از توسعه، آموزش، خلاقیت، و نوآوری فراهم می‌سازد.

در راستای این چشم‌انداز، ایفلا در مقام نهادی بین‌المللی، نمایان‌سازی، توسعه منافع اعضا و کاربران کتابخانه‌ها، و رهبری جهانی در محیط متغیر اطلاعاتی را برعهده گرفته و از طریق شبکه عضویت^۲ و مشارکت^۳ کتابداران و کتابخانه‌ها و در سایه همکاری بخش‌های مختلف اطلاع‌رسانی و نهادهای فرهنگی، نهادهای بین‌المللی، سازمان‌های جامعه مدنی و حامیان مالی به ارزش‌آفرینی می‌پردازد؛ و مطابق این برنامه راهبردی هدف خود را حمایت جهانی و گسترده از ارزش‌ها و خدمات کتابداری و

1. IFLA Strategic Plan 2016-2021
2. Membership
3. Partnerships

اطلاع‌رسانی با کیفیت بالایی بیان کرده است که به رشد اقتصادی و فرهنگی جامعه بیانجامد. همچنین، در راستای چشم‌انداز خود با سرمایه‌گذاری بر روی متخصصان و منابع و ایجاد دسترسی برابر به منابع اطلاعاتی چاپی و رقمی و میراث مستند در زمینه‌های آموزش، خلاقیت، و نوآوری در مسیر پیشرفت گام برمی‌دارد.

مسیرهای راهبردی

ایفلا بر این اعتقاد است که مسیرهای راهبردی^۱ شامل عملکرد بهینه، حمایت، و ارج نهادن به ارزش کتابخانه‌ها در جامعه ما را به سوی نیل به اهداف هدایت می‌کند. همچنین، ابتکار عمل‌های مهم^۲ به‌طور مشخص با تعیین اولویت‌هایی که در یک چارچوب زمانی تعریف شده ارائه می‌شوند رشته‌ای از فعالیت‌ها، منابع، سهامداران، و متخصصان را دربرمی‌گیرد.

ارزش‌های اصلی مسیرهای راهبردی شامل موارد ذیل است:

- اصل آزادی دسترسی به اطلاعات، ایده‌ها، آثار فکری، و آزادی بیان طبق ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر؛
 - باور به آنکه جوامع و سازمان‌ها برای توسعه اجتماعی، آموزشی، فرهنگی، اقتصادی، و دموکراسی نیاز به دسترسی برابر و جهانی به اطلاعات، ایده‌ها، و آثار فکری دارند؛
 - اعتقاد راسخ به آنکه ارائه خدمات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ای با کیفیت عالی دسترسی به اهداف مورد نظر را تسهیل می‌کند؛
 - ضرورت توانمندسازی ایفلا در جهت مشارکت و منتفع بودن از فعالیت‌های آن بدون توجه به نوع شهروندی، معلولیت، اصل قومیت، جنس، مکان جغرافیایی، زبان، فلسفه سیاسی، و نژاد.
- ایفلا برای دوره زمانی ۲۰۱۶-۲۰۲۱ چهار مسیر راهبردی شامل: ۱) کتابخانه‌ها در جوامع، ۲) اطلاعات و دانش، ۳) میراث فرهنگی^۳، و ۴) ظرفیت‌سازی^۴ را مد نظر قرار داده است.

مسیر راهبردی ۱: کتابخانه‌ها در جوامع

1. Strategic directions
2. Key initiatives
3. Cultural heritage
4. Capacity Building

مبادرت به توانمندسازی کتابخانه‌ها به‌منظور ساختن جوامعی فعال، آگاه، و باسواد. در این مسیر، راهبردها و ابزارهایی به‌کار گرفته می‌شود تا کتابخانه‌ها به‌عنوان پدیدآورندگان اطلاعات، آموزش، پژوهش، فرهنگ، و مشارکت اجتماعی بتوانند ایفای نقش کنند.

مسیر راهبردی ۲: اطلاعات و دانش

تهیه چارچوبی برای ترغیب و تشویق دسترسی برابر به اطلاعات و دانش به هر شکلی و در هر مکانی، ایجاد ظرفیت‌هایی برای کتابخانه‌ها تا به نوآوری بپردازند، قادر باشند محتوا تولید کنند، و استفاده مجدد از محتوا توسط جوامع شان را تسهیل کنند.

مسیر راهبردی ۳: میراث فرهنگی

حمایت از کتابخانه‌ها و همکاری نزدیک با آنان در حفظ و حراست از میراث مستند و مضبوط در اشکال گسترده آن، اعم از میراث فرهنگی معاصر یا تاریخی، سنتی، و بومی.

مسیر راهبردی ۴: ظرفیت‌سازی

افزایش توانمندی اعضای ایفلا برای حمایت موثر از کتابخانه‌ها به‌عنوان بازیگران سیاسی، اقتصادی و تغییرات اجتماعی.

ابتکار عمل‌ها و فعالیت‌های مهم ایفلا در راستای برنامه راهبردی

مسیرهای راهبردی ایفلا از طریق ابتکار عمل‌ها و فعالیت‌های مهم که هر دو سال یک‌بار روزآمد می‌شود توسعه می‌یابد. ابتکار عمل‌های مهم و فعالیت‌های ذیربط توسط هیأت مدیره ایفلا، از طریق گروه‌های هدایت و پشتیبانی^۱ که متشکل از نمایندگان اعضا، واحدهای تخصصی، نهادهای حامی برنامه‌ریزی و سیاست، دفاتر منطقه‌ای، مراکز زبان، رهبران انجمن‌ها، و همکارانی است که به‌طور تنگاتنگ با کارکنان و کارشناسان ایفلا کار می‌کنند. فعالیت‌های مهم در راستای برنامه راهبردی شامل موارد زیر است:

۱. راهبرد کتابخانه‌ها در جوامع

۱-۱. افزایش سوادآموزی^۲ و توانایی مطالعه به‌عنوان یکی از نیازهای ضروری برای مشارکت فعال در جامعه، از طریق دسترسی به هرگونه اطلاعات از طریق موارد زیر:

- توسعه جایگاه جدید سوادآموزی و مطالعه ایفلا جایگاه سیاسی جدید فرد را در زمینه سوادآموزی و مطالعه، به‌عنوان بخشی

1. Advisory and steering groups
2. Literacy

از راهبرد مشترکی که با همکاران خود در این حوزه اتخاذ کرده است توسعه می‌دهد. به‌طور مثال، در این فعالیت تصریح شده است که "به‌مناسبت روز جهانی سوادآموزی، با برخی راهبردها و منابع از جمله پیش‌نویس بیانیه‌ها، جایگاه سیاسی جدید را توسعه خواهیم بخشید.

۲-۱. قرارداد کتابخانه‌ها در دستور کار سازمان‌های بین‌المللی از طریق:

تدوین توصیه‌نامه یونسکو در زمینه نقش ضروری و متغیر کتابخانه‌ها در جوامع با همکاری اعضا و دولت‌های عضو یونسکو. برای این منظور، راه‌اندازی کمپین استفاده از کتابخانه‌ها در حمایت، سیاست‌گذاری، و اجرای عملی اهداف توسعه پایدار.

۳-۱. تمرکز بر گزارش فعالیت‌های ایفلا^۱ از طریق:

توسعه سیاست‌گذاری و دستور کارهای اجرایی ناشی از گزارش فعالیت‌ها. گزارش فعالیت ایفلا پنج روند اصلی را برای فضای اطلاعاتی که به‌سرعت در حال تغییر است مشخص می‌کند. بنابراین، سیاست‌گذاری و دستور کار اجرایی ایفلا حول این پنج محور بنا می‌شود.

- به‌روزرسانی گزارش فعالیت‌های ایفلا؛ و

- برنامه نوآوری گزارش فعالیت‌ها و ایجاد سازوکارهایی که بهترین عملکردها در زمینه اجرایی شدن فعالیت‌های مربوط به خدمات کتابخانه‌ای و برنامه‌ها انتخاب و به‌اشتراک گذاشته شوند.

۴-۱. ارتقای استانداردهای ایفلا برای حمایت از کتابخانه‌ها و خدمات‌رسانی به جوامع حرفه‌ای.

۵-۱. تغییر ذهنیت به سمت این دیدگاه که کتابخانه‌ها از موهبت‌های حیاتی جوامع هستند. برای این منظور، راه‌اندازی کمپین ارتباطی با هدف نشان دادن منزلت کتابخانه‌ها به‌مثابه موهبت حیاتی جوامع و تغییر ذهنیت سیاست‌گذاران، حامیان مالی، و جامعه توصیه شده است؛ به‌گونه‌ای که نظر جامعه به فعالیت‌های کتابخانه‌ای جلب و سبب افزایش طرفداران آنها شود.

۲. راهبرد اطلاعات و دانش

۱-۲. حمایت از فضای اطلاع‌رسانی بلندمدت و پایدار که از طریق موارد زیر

انجام می‌گیرد:

• توسعه منابع و پایگاه مبتنی بر شواهد^۲

به‌منظور سیاست دسترسی آزاد به داده‌ها، اطلاعات، و دانش، شواهد مستحکم‌تری

1. IFLA Trend Report
2. Develop an evidence base and resources

- از منابع و پایگاه‌های مبتنی بر شواهد مورد نیاز است.
- تشریح سیاست آینده ایفلا در زمینه دسترسی به منابع؛
 - توسعه ابزارهای حمایتی برای انجمن‌های ایفلا؛ و
 - گسترش و افزایش سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای از طریق توسعه چارچوبی که مهارت‌های مورد نیاز شهروندان را در فضای دسترسی آزاد تقویت کند.
- ۲-۲. حمایت از سازوکار حق مالکیت معنوی برابر^۱
- تقویت معاهده مراکش^۲ در زمینه خدمات‌رسانی به معلولان، تا دسترسی به آثار انتشاریافته درباره افراد نابینا، کم‌بینا، یا سایر ناتوانی‌های جسمی فراهم شود؛
 - گسترش اعلامیه لاهه^۳ در زمینه متن و داده‌کاوی از طریق فراهم کردن شرایط دسترسی به داده‌ها، ایده‌ها، و وقایع برای کشف و دانش‌آفرینی؛
 - فعالیت برای بهبود نظام امانت اینترنتی منابع^۴ با ایجاد چارچوب حقوقی حق مالکیت معنوی کتابخانه‌ها و شناسایی و حمایت از بهترین توافق‌نامه همکاری در نظام‌های همکاری بین کتابخانه‌ای؛
 - ادامه همکاری با سازمان مالکیت معنوی جهانی^۵ و سایر نهادهای ذیربط برای تقویت زیرساخت‌های حق مالکیت معنوی و تسهیل کار کتابخانه‌ها در عصر دیجیتال؛ و
 - صدور بیانیه ایفلا در زمینه محتواهایی که توسط شهروندان پدید می‌آید از طریق به‌کارگیری برنامه‌های مربوط به توسعه محتوای محلی، دانش شهروندان، و کاربران.
- ۲-۳. ایجاد مشارکت‌های قوی‌تر از گذشته از طریق توجه به اهرم نفوذ بیانیه لیون^۶ در زمینه دسترسی به اطلاعات و توسعه پایدار.
- ۲-۴. حاکمیت اینترنت^۷ و دسترسی عموم به اینترنت از طریق:
- ایجاد کمپین دسترسی عامه مردم به اینترنت و همچنین، صدور بیانیه اصول در زمینه دسترسی عموم به منابع در متن نشست انجمن حاکمیت اینترنتی؛ و
 - بی‌طرفی اینترنت. ایفلا در زمینه بی‌طرفی اینترنت سیاست‌گذاری خود را به‌عنوان بخشی از وظایف خود در نشست انجمن حاکمیت اینترنتی تشریح و تقویت خواهد کرد.

۳. راهبرد میراث فرهنگی

- ۳-۱. افزایش بیشتر متخصصان برای حفاظت از میراث فرهنگی از طریق:

1. Advocating for an equitable copyright framework
۲. معاهده تسهیل دسترسی افراد معلول، نابینا، و کم‌بینا به آثار منتشرشده که در ۲۷ ژوئن ۲۰۱۳ به تصویب رسیده است.
۳. این اعلامیه با هدف دسترسی به واقعیت‌ها، اطلاعات، و ایده‌ها به‌منظور کشف دانش در عصر دانش و حذف موانع برای یافتن پاسخ برای چالش‌ها با امضای ۲۵۲ سازمان و ۶۵۹ نفر به تصویب جهانی رسیده است.
4. the e-lending framework
5. WIPO: the World Intellectual Property Organization
۶. بیانیه لیون با موضوع "دسترسی به اطلاعات و توسعه" است و به رسمیت شناخته شدن آن را در چارچوب برنامه توسعه سازمان ملل از سال ۲۰۱۵ به بعد، یادآور می‌شود.
7. Internet governance

- تأسیس مراکز کارشناسی در چارچوب مراکز حفاظت و نگهداری PACs و توسعه آن برای حوزه‌های تخصصی و نیازهای منطقه‌ای، زبانی و فرهنگی؛ و
- همکاری مطلوب در زمینه فعالیت‌های میراث فرهنگی از طریق تأسیس کمیته مشورتی برنامه میراث فرهنگی، بر روی رویکرد مشترک فعالیت‌های میراث فرهنگی، تلفیق فرهنگ معاصر و بومی، و ایجاد محتوا. همچنین، همکاری با کتابخانه‌هایی که در مخاطره بلایای طبیعی و یا فجایع ناشی از عملکرد بشری قرار دارند و اشتراک مساعی و هماهنگی با یونسکو و کمیته بین‌المللی بلو شیلد^۱ در این زمینه.

۲-۳. توسعه استانداردها برای جمع‌آوری و حفاظت از محتوا.

- ۳-۳. توسعه طرح کاهش مخاطرات بلایای میراث فرهنگی از طریق همکاری با شرکای راهبردی نظیر بلو شیلد و یونسکو در راستای مستندسازی مجموعه‌های در معرض خطر در زمان‌های بحران، جنگ، یا فجایع به ثبت مستمر مخاطرات مبادرت می‌ورزد.

۴-۳. حمایت و حفاظت دیجیتال از طریق همکاری با یونسکو در تداوم طرح پرسیسست (PERSIST)^۲ که نقشه راهی برای پایداری منابع دیجیتال به‌شمار می‌رود.

۴. راهبرد ظرفیت‌سازی

- ۴-۱. قرار دادن مبحث ارتقای کتابخانه‌ها در دستور کار توسعه‌ای سازمان ملل متحد برای سال‌های آتی از طریق:
- افزایش آگاهی در زمینه دستور کار توسعه‌ای سازمان ملل متحد برای سال‌های آتی؛
 - ارائه گزارش درباره توسعه و دسترسی به اطلاعات. این گزارش را که رشد توسعه پایدار^۳ و دسترسی به اطلاعات را اندازه‌گیری می‌کند ارائه می‌دهد و به حمایت از فعالیت‌های ایفلا در زمینه ایجاد فضای اطلاع‌رسانی بلندمدت و پایدار گام برمی‌دارد.
 - درگیر کردن اعضای ایفلا در حمایت از برنامه‌های توسعه منطقه‌ای و ملی کتابخانه‌ها. برای این منظور با کتابخانه‌ها همکاری خواهیم کرد تا کمپینی در زمینه برنامه‌های توسعه ملی ایجاد کنیم.

۱. Blue Shield کمیته‌ای است که به‌منظور حفاظت از دارایی‌ها و اموال فرهنگی و مقابله با تهدیدات، با سازمان‌ها و افراد تصمیم‌گیر همکاری می‌کند و به‌عنوان یکی از مشاوران یونسکو فعالیت دارد.

۲. بخشی از برنامه عملی حافظه جهانی است که با همکاری مشترک یونسکو، شورای جهانی آرشیو، و ایفلا تشکیل شده است که هدفش افزایش پایداری جامعه اطلاعات از طریق حفاظت از دسترسی به اطلاعات است.

3. the Sustainable Development Goals (SDGs)

۲-۴. ایجاد برنامه حمایت بین‌المللی از طریق:

ارزیابی موفقیت‌های ناشی از مدل تأسیس انجمن‌های کتابخانه‌ای قدرتمند (BSLA) و پایلوت IAP^۲ آفریقا. برنامه حمایت بین‌المللی را با هدف ایجاد و گسترش چارچوب‌های سیاست‌گذاری مناسب در راستای خدمات‌رسانی بهینه کتابخانه‌ها به جامعه ارائه خواهیم کرد. همچنین، دستور کارهای ملی و منطقه‌ای را تشریح و به کار خواهیم بست تا مهارت‌های حمایتی را ایجاد کنیم.

۳-۴. پیشبرد طرح رهبری از طریق:

- ارائه منابع در خصوص ظرفیت‌سازی مناسب. برای این منظور، منابع مربوط به برنامه رهبران بین‌المللی را در قالب بسته‌ای به‌عنوان سلسله فعالیت‌های مرتبط با همایش‌ها و رویدادهای کتابخانه‌ای ارائه خواهیم کرد و برای افزایش مهارت‌ها فرصت‌هایی را برای مشارکت‌کنندگان پیشنهاد می‌دهیم.

- معرفی گروه جدیدی از برنامه رهبران بین‌المللی. این گروه جدید را از سال ۲۰۱۶ الی ۲۰۱۸ برنامه‌ریزی و اجرایی خواهیم کرد.

- افزایش تعداد رهبران باتجربه. به‌منظور افزایش مهارت‌ها و طرفداران باتجربه در تمامی سطوح و در هر منطقه، طرح‌هایی از ایفلا همچون برنامه رهبران و فعالیت‌های ایفلا را توسعه و تقویت خواهیم کرد.

۴-۴. طرح تأسیس انجمن‌های کتابخانه‌ای قدرتمند

- طرح تأسیس انجمن‌های کتابخانه قدرتمند (BSLA)

طبق این برنامه، ایفلا تأسیس انجمن‌های کتابخانه‌ای بر روی مناطق آفریقا، آسیا اقیانوسیه، آمریکای لاتین و کارائیب متمرکز خواهد شد و مدل‌هایی را در جهت طرح ایجاد انجمن‌های کتابخانه‌ای ایجاد می‌کند و از بهترین عملکردها و تأثیرگذاری‌ها برای افزایش پایداری استفاده خواهد کرد.

۵-۴. تقویت ایفلا به‌وسیله ظرفیت‌سازی بخشی و منطقه‌ای و مشارکت بیشتر از طریق:

- تقویت ظرفیت‌سازی منطقه‌ای و رهبری. با افزایش ظرفیت منطقه‌ای و رهبری و نیز حضور منطقه‌ای با مشارکت در ابتکار عمل‌های مهم اقدامات، فعالیت‌هایی را دنبال خواهیم کرد تا تضمین کنیم که ایفلا به‌درستی نهادی جهانی برای دیدگاه‌ها و تخصص‌های مختلف از مناطق گوناگون، بدون توجه به محل جغرافیایی افراد است. ما اعضای انجمن‌ها، نهادها، مؤسسات، و افراد را قادر می‌سازیم تا به‌طور فعال و بدون توجه به ظرفیت اقتصادی‌شان از

1. Building Strong Library Associations
2. the global network of science academies شبکه جهانی آکادمی‌های علمی

- خدمات ایفلا بهره برند؛ و
- افزایش مشارکت بخش کتابخانه عمومی در نمایندگی ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی. برای این منظور، نمایندگی‌های تابعه کتابخانه‌های عمومی را از طریق افزایش مشارکت آنها و کارکنان ایشان در فعالیت‌های ایفلا پوشش خواهیم داد که نتیجه این امر حضور نمایندگی‌ها در انجمن‌ها و نیز نمایندگی ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی خواهد شد.

مآخذ

IFLA (1993). World encyclopedia of library and information services. 3rd ed. Chicago: American Library Association.

IFLA Strategic Plan 2016-2021 (2015): DRAFT full version 7 strategic-plan. Available 19 Aug. 2017, from <https://www.ifla.org/files/assets/hq/officers/key-documents/draft-strategic-plan-and-key-initiatives-full-version.pdf>